

VIRTUÁLIS RABSZOLGASÁG

Rodé Magdolna könyve formálódó, egyre komplexebb világunk megértéséhez járul hozzá. Rendkívül aktuális, hiánypótló alapkönyv. Rodé doktornő különösen szülőknél, pedagógusoknak ajánlja.

A szerzőt már 2004 óta foglalkoztatja az internet/digitális világ. Akkor jelent meg az *Orvosi Hetilap*ban a tömegmédiákkal foglalkozó első dolgozata, ami széles körben elismerésre tett szert, majd munkái egymást követően különböző periodikákban elektronikusan és nyomtatásban is napvilágot láttak. A *Digitális világunk ma és holnap* (Publio Kiadó) 2014-ben, a *Virtuális rabszolgaság* pedig 2018-ban jelent meg. Utóbbihoz Falus András akadémikus, genetikus immunológus professzor írt ajánlást. (Már a könyv címlapja is találó: egy sokat markoló kéz rímel a könyv tartalmára.) Életünknek az internet alapvető része, és miután lassanként az egész világ függővé vált, az írás mindannyiunkat érint.

A világháló veszélyeivel, kockázataival kevesen számolnak, tisztában sincsenek vele. Fel kell hívni a figyelmet, hogy a gyermekek számára súlyos következményekkel, a testi és lelki fejlődés zavarával járhat, ha a legfogékonyabb életkorban, akár csak kicsit is, egy virtuális, torz látszatvilágba költöznek, és nem tanulnak meg például még rendesen írni sem (USA).

A könyv tizenegy fejezete a világháló rendkívül szerteágazó hatásaival, következményeivel foglalkozik. A témák leírásában a szerző általában az ismertetésre helyezi a hangsúlyt. Megismertet a történeti előzményekkel, az alexandriai könyvtártól kezdve a számítástechnika jelen fejlődéséig. Továbbá alapfogalmakkal, a mesterséges intelligenciával (artificial intelligence, AI), aktualitásokkal, a különböző „kütyükkel”, az informatika lehetőségeivel a különböző betegségekben, például az autizmusból. A gyakorló orvosok mindennapi adminisztratív teendőit megkönnyítő módszereket is felsorolja (felhő, telemedicina). Reálisan értékeli a Dr. Google-t, figyelmeztet a *fake news*sokra, ezek hatására az egészségre, a betegségekről az interneten történő tájékozódás, a távgyógyítás veszélyeire.

Am, nemcsak a gyermekek veszélyeztetettek, valamilyen formában minden korosztály érintett – az egész világon. Felsorolja a netgenerációkat, az X, Y (más néven milleneumi nemzedéket), a Z, alfa generációt. Megismerhetjük viszonyukat az internethez és az okoskütyükhöz, a Pán Péter-szindrómát, és ismerteti a PISA-felmérés adatait. Ezek egyre inkább azt igazolják, hogy az olvasásértés képessége is romlik, így reális veszélyben a könyvolvasás!

Lassan oda jutunk, hogy virtuális egyetemen virtuális oktatók képezik virtuális hallgatókból a virtuális szakembereket.

Ezért is foglalkozik részletesen a digitális kultúrával, az *online* oktatással, amelyre a Covid19-járvány miatt kényszerűségből is át kellett/kell térni. Bepilantást nyerhetünk az internetes bántalmazások és az adatterrorizmus kegyetlen világába is, ami akár többmillió városokban is közszolgálati rendszereket béníthat meg, esetenként világszerte, és így biztonságpolitikai kutatások célpontja is. Az egyik példa a veszélyekre, hogy potom összegért ma bárki rendelhet túlterheléses támadást, ha a konkurenciáját ki akarja iktatni. Ugyanakkor aránylag egyszerű módszerekkel van ellene védekezési, megelőzési lehetőség is. A Facebook amerikai alapítású hálózatot 2004-ben eredetileg „kedélyes” ismeretségi hálóznak szánták, de mára a legnagyobb közösségi hálózattá vált, eredeti funkcióit túlnőtte, és sokak által elismerten megújításra szorul. A Világgazdasági Fórum elnöke már 2016-ban azt írta, hogy „az új tech-óriások által alkalmazott technikák lehetővé teszik a behatolást az elménk privát terébe, hogy olvassák gondolatainkat, befolyásolják viselkedésünket, és ezzel a fizikai világ részévé válnánk”.

Az ún. IV. ipari forradalomban a mesterséges intelligencia egyre nagyobb szerephez jut, segítségével a mai adathordozók bizonyára akár beültethetők lesznek testünkbe, és a fizikai, digitális és biológiai identitásunk így egyesül, ún. *kiborgok* leszünk. Vajon ezt akarjuk-e, hogy a Nagy Testvér (*Big Brother*) mindent tudjon rólunk? A függőséget létrehozó eszközök vezettek a modern rabszolgasághoz! Szerencsére, a mesterséges intelligenciának sok hasznos alkalmazási területe is kifejlődött például az egészségmegőrzésben (lásd daganatos betegségek elleni harc).

Ígéretes a várható jövő felvázolása, konkrétan például a digitális gazdaságban milyen fogyasztói trendek várhatók, fontos, hogy tartani kell-e a robotok térhódításától a munkaerőpiacon. Felnőttekre az internetfüggőség a veszélyek még szélesebb skáláját jelenti: a hírek kontrollálatlanságából adódó dezinformáltság, az önálló gondolkodás elsekélyesedése, különösen a fiataloknál, a kreativitás akadályos lehet. Mindenki azt tesz fel a világhálóra, amit akar, és azt olvassa, azt az üzenetet hiszi el, ami valójában egy másik közlő szándéka. Alacsony színvonalú tömegkultúra a következmény, ami gyorsan változó világunkban rendkívül aggályos, s ami a társadalom szellemi elszegényesedését, lebutulását okozza.

Bár az internet hivatása az lenne, hogy a közjó, a béke és a boldogság szolgálatába álljon, az elmúlt években a várakozással ellentétben Janus arcát látjuk, amelyben a káros tendenciák egyre inkább felerősödnek. A közösségi oldalakon folyó *kommentelés* világrészek sorsát dönti el, példa lehet rá az amerikai választás. Még sok egyéb hasznos-nem hasznos, veszélyes-kétséges (bitcoin) újdonságról is olvashatunk a könyvben.

Alapjában véve, a digitális világ értő kézben egy kész csoda, amelyről születése óta számos tudományos publikációt olvashatunk. Vonzó, érdekes, lebilincselő, könnyen elvarázsol, de nehéz függetleníteni magunkat, sőt, sok kutatás szerint könnyen függőségre készítenek. A viták, tudományos érvek pro és kontra nyomon

követhető, például a videojáték-szenvedélyt már hivatalosan is betegségnek nyilvánították (WHO), egyes tanulmányok szerint az okostelefonok használata rossz hatással lehet a koncentrációképességre, és ezáltal gondolkodásbeli felszínességet okoz. Rodé Magdolna tanácsokkal szolgál, hogy mit tehetnek a szülők ezek elkerülésére, ezek mind a médiatudatosság ismert készletéből valók. Be lehet állítani például egy automatikusan blokkoló időkorlátot. Gyermekkorban a tiltás kétséges, ez nem mindig vezet eredményre, ugyanakkor önmérsékletre sem lehet számítani, helyesebb tehát „a tartalmakat együtt fogyasztani”. A virtuális világban való helyes forgolódásunkat meg kell tanulnunk, és a gyermekeket is meg kell tanítani rá, hogy felszabaduljunk a virtuális rabszolgaság alól. A szép kiállítású, fotókkal, szellemes képekkel, verssel és grafikákkal színesített könyv könnyen olvasható, szép magyar nyelven íródott.

A kötetben számos szemantikai magyarázattal is találkozunk, például a probléma szó eredetileg megoldandó feladatot jelent. *Sapientia sat*, vagyis a bölcsnek elég ennyi is, a szerző üzen, sok megoldandó feladattal nézünk szembe az *online* és *offline* világban.

Az áttekintést megkönnyíti egy hétoldalas tartalomjegyzék.

(Dr. Rodé Magdolna szerkesztő: *Virtuális rabszolgaság. A látszat rabszolgái. Kalandozás a digitális világban. Az internet előnyei és hátrányai. Budapest: Kolor Optika Kiadó, 2018*)

Gyurkovits Kálmán

c. egyetemi tanár, gyermekorvos
Somogy Megyei Kaposi Mór Oktató Kórház, Mosdós